

Aan de leden

Datum
13 oktober 2025

Ons kenmerk
U20250645
Lbr. 25/046

Telefoon
070 373 8393

Bijlage(n)
-

Onderwerp
Ontwikkelingen asiel en Oekraïne-opvang

Geachte leden van college en gemeenteraad,

‘Het loopt uit de klauwen.’ Met deze directheid heeft de VNG op 22 september een brandbrief gestuurd aan het kabinet over de maatschappelijke onrust in veel gemeenten. Lokale bestuurders worden tijdens besluitvorming over asielopvang geïntimideerd en bedreigd. Protesten monden uit in rellen, waarbij met zwaar vuurwerk wordt gegooid en rechtsextremistische symbolen worden getoond en geuit. Het is haast niet te bevatten dat dit in de afgelopen maanden, en nog steeds, voor velen van u de realiteit was of is.

Na een reeks incidenten in verschillende gemeenten was voor ons de maat vol. We voelen ons niet gesteund door Den Haag. We hebben het kabinet opgeroepen om politiek en bestuurlijk verantwoordelijkheid te nemen voor het op orde brengen van de randvoorwaarden voor de opvang van vluchtelingen, en om onverkort achter lokale bestuurders te staan bij de uitvoering van landelijk beleid.

Daarnaast hebben we al langer onze zorgen geuit over de continuïteit en houdbaarheid van de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. Ondanks toezeggingen van de minister van Asiel en Migratie tijdens de Landelijke Regietafel van 2 september, zien we nog onvoldoende voortgang. Daarom hebben we ook op 9 oktober een brief gestuurd aan minister Keijzer om acuut en adequaat uitvoering te geven aan de gemaakte afspraken over de opvang van Oekraïners.

Afgelopen woensdag, 8 oktober, hebben we over deze onderwerpen een stevig gesprek gevoerd met het kabinet. Het kabinet heeft daarbij aangegeven gemeenten ondubbelzinnig te steunen in de uitvoering van de geldende wet- en regelgeving. Begin november gaan we verder in gesprek met het kabinet, onder meer over de financiële aspecten en de aanpak van overlastgevende asielzoekers.

In deze ledenbrief informeren wij u verder over bovenstaande onderwerpen en over de problematiek rond nareizigers.

Maatschappelijke onrust

Al enige tijd ontvangen we signalen, en zien we in de media, dat de polarisatie rondom asiel steeds verder toeneemt. Dit uit zich ook steeds vaker rondom lokale besluitvorming. Gemeentebesturen worden steeds meer belemmerd in hun werk: raadsvergaderingen over opvang worden ernstig verstoord en bestuurders en raadsleden geïntimideerd. Sinds de zomer is het al in ruim 40 gemeenten tot incidenten gekomen tijdens de raadsvergadering waar asielopvang of huisvesting van statushouders op de agenda staat.

We kennen en begrijpen de zorgen van onze inwoners, maar trekken een grens bij deze escalatie. Geweld in welke vorm dan ook tegen de politie, lokale bestuurders of wie dan ook is onacceptabel. De huidige maatschappelijke onrust is inmiddels een explosieve optelsom van lokale intimidatie en geweld, voortdurende overbelasting van Ter Apel, groeiende frustratie bij inwoners en bestuurders, en Haagse signalen die de democratie en uitvoering van wettelijke taken juist ondergraven.

In de brief van 22 september vroegen wij het kabinet om ondubbelzinnig achter lokale bestuurders te gaan staan en concreet om:

- Onmiddellijk rijksregie te nemen en bestuurlijke rugdekking te geven door publiekelijk ondubbelzinnige steun uit te spreken voor lokale besluitvorming rondom de uitvoering van het asielbeleid;
- Duidelijkheid en continuïteit te bieden in wet- en regelgeving;
- De daadwerkelijke problemen in de asielketen aan te pakken;
- Met een versnelde aanpak van overlastgevende asielzoekers te komen;
- Houdbare opvang te realiseren voor Oekraïense vluchtelingen.

In het gesprek heeft het kabinet bevestigd de lokale uitvoering van geldende wetgeving te steunen, waaronder de Spreidingswet die op dit moment nog van kracht is. Hoewel het kabinet voornemens is deze wet in te trekken, erkent het kabinet dat de wet gehandhaafd moet worden zolang zij geldt. Hetzelfde principe geldt voor andere wetten, zoals die over de huisvesting van statushouders. Het kabinet wil op termijn het verlenen van voorrang verbieden, maar totdat dit wettelijk is vastgelegd, blijft het gemeenten steunen bij de uitvoering van het huidige beleid.

Opvang Oekraïners

Het tekort aan opvangplekken voor Oekraïners neemt in steeds meer gemeenten acute vormen aan. Gemeenten uiten ook zorgen over de naderende winter en de groeiende groep dakloze Oekraïners die geen plek vindt in de gemeentelijke opvang. Er is nauwelijks nog capaciteit beschikbaar en de situatie is kritiek. De VNG vraagt het kabinet al geruime tijd om gerichte maatregelen. Het ontbreken van een duidelijk langetermijnperspectief maakt het voor gemeenten bovendien steeds moeilijker om de opvang op peil te houden.

Tijdens de Landelijke Regietafel van 2 september zijn hierover met de minister van Asiel en Migratie afspraken gemaakt, zowel voor de korte als de lange termijn. Een maand later is van die voortgang echter nog weinig zichtbaar. De VNG heeft de minister daarom dringend verzocht om op korte termijn uitvoering te geven aan de gemaakte afspraken:

- Prioritering voor de opvang juridisch mogelijk maken zodat gemeenten voorrang kunnen geven aan kwetsbare groepen
- Vooruitlopend op een in het vooruitzicht gestelde nieuwe financieringsregeling nu meerjarige financiering en zekerheid te bieden.
- Zorg te dragen voor landelijk een aantal locaties voor de aanpak van overlastgevende Oekraïners.
- Beter verankeren van bestuurlijk en ambtelijk overleg met brede kabinetsafvaardiging voor de lange termijn Oekraïne

De urgentie dat prioritering juridisch mogelijk gemaakt moet worden, is nog eens bevestigd door de recente uitspraak van de rechtbank Groningen in de zaak van gemeente Het Hogeland. De rechter oordeelde dat de gemeente verplicht is Oekraïners op te vangen, ook als de opvanglocaties vol zijn, en sprak van een resultaatsverplichting in plaats van een inspanningsplicht. In het overhedenoverleg is afgesproken dat we over met name de financiële aspecten van opvang begin november verder spreken in een vervolgoverleg.

Nareizigers

De VNG ontving de afgelopen week signalen van diverse gemeenten dat nareizende familieleden van statushouders rechtstreeks – of direct vanuit de opvang – naar gemeenten worden doorgestuurd. Zonder dat zij daarvan op de hoogte zijn. Om een landelijk beeld te krijgen, heeft de VNG een flitspeiling gehouden onder gemeenten en gesprekken gevoerd met het ministerie van Asiel en Migratie en het COA. Ruim de helft van de gemeenten die hebben gereageerd, geeft aan bekend te zijn met deze problematiek. Van deze groep heeft ongeveer de helft al onaangekondigd nareizigers ontvangen of heeft op basis van de brief van de minister bericht gekregen van het COA dat deze groep eraan komt. Dit terwijl er geen passende huisvesting beschikbaar is.

In gevallen waarin vóór 23 september - de publicatie van de kamerbrief van de minister over de nareisactie - al nareizigers zijn aangekomen, ging het doorgaans om personen die op eigen initiatief of op aangeven van het COA zijn doorgereisd naar de woning van de referent vanwege de overvolle opvanglocaties. Deze situaties maken geen onderdeel uit van de recente nareisactie die door de minister is aangekondigd, maar zijn het gevolg van capaciteitsproblemen binnen de COA-locaties en het ontbreken van opvangplekken. De VNG vindt het niet juist dat het COA mensen doorstuurt die opgevangen zouden moeten worden in COA-locaties en die nu, zonder bericht aan gemeenten, intrekken bij referenten — zonder BRP-inschrijving, zonder BSN en zonder zich te hebben gemeld bij de IND.

In het kader van de nareisactie heeft het COA gemeenten lijsten gestuurd met nareizigers die op zeer korte termijn gehuisvest moesten worden. Volgens het oorspronkelijke plan van het ministerie van Asiel en Migratie zou het daarbij gaan om kleine gezinnen (één à twee personen) die tijdelijk bij de referent konden verblijven. In de praktijk waren er ook grotere gezinnen op de lijsten gezet. Daarnaast lijken er andere fouten te zijn gemaakt in de uitvoering.

Zowel het COA als het ministerie geven aan dat deze foutieve werkwijze inmiddels is hersteld. In eerste instantie richt de actie voor versneld huisvesten van nareizigers zich nu op situaties met één tot twee nareizigers. Het COA neemt hierover contact op met de betreffende gemeenten. Op een later moment wordt bekeken of – na toestemming van de gemeente – ook gezinnen met drie tot vier nareizigers bij de referent kunnen worden gehuisvest. De VNG plaatst vraagtekens bij de juridische houdbaarheid van de werkwijze van het heenzenden van nareizigers door het COA, omdat de locaties vol zijn en de 'nareisactie' en onderzoekt dit verder. Gemeenten die nu acute

problemen hebben als gevolg van de onaangekondigde komst van nareizigers adviseren we om contact op te nemen met de contactpersoon van het COA.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'D' followed by a horizontal line.

dr. mr. L.K. Geluk
Directeur Vereniging Nederlandse Gemeenten